

Passió pels llibres

Crítica literària i altres textos

Anna Murià

**Edició de
M. Àngels
Cabré**

PAM

Anna Murià

Passió pels llibres

Crítica literària i altres textos

Edició de M. Àngels Cabré

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Sumari

PRÒLEG. EL VICI DE LLEGIR	13
I. LECTURA, CRÍTICA LITERÀRIA I ALTRES ASPECTES	
DEL MÓN DEL LLIBRE	33
Biblioteca infantil	35
La festa de Sant Jordi	36
Saber triar un llibre	37
Llibres i roses	39
Magnífica aportació a la nostra literatura	41
La creació de l'Institut de les Lletres Catalanes	43
La presència dels llibres	44
Diada del Llibre, diada de catalanitat	46
De la Diada del Llibre	47
La crítica literària [1]	48
<i>Revista de Catalunya</i>	50
La crítica literària [2]	51
Carta oberta de la domadora al lleó	52
Per què llegeixo?	54
Aquesta idea que he trobat en Foucault	56
Acabo de llegir, escrit per Cortázar	56
Lletres, flors i llegenda	57

2. LITERATURA CATALANA	59
Les poetesses de Catalunya	61
Els llibres de la joventut	62
Guimerà	63
El llibre de poemes de A. Carrión	64
«La Rondalla Nova»	66
Literatura patriòtica	67
Post-revolució	68
<i>Ritmes</i> (Agustí Esclasans)	69
<i>Una adolescència</i> (Josep Sol)	71
<i>Poliglòtisme passiu</i> (Delfi Dalmau)	73
<i>La glòria del doctor Larén</i> (Pere Calders)	74
<i>Ritmes XI</i> (Agustí Esclasans)	76
<i>Combat del somni</i> (Josep Janés i Olivé)	77
<i>El catalanisme és una revolució</i> (Manuel Cruells)	78
<i>L'únic romàntic</i> (Joan Cornudella)	80
<i>Bestiari</i> (Pere Quart)	81
<i>El casament de la Xela</i> (Xavier Benguerel)	83
<i>Oasi</i> (Francesc Vila Plana)	84
<i>Fang a les ales</i> (Joan Merli)	85
<i>Poemes minúsculs</i> (Alfons Maseres)	87
<i>Breviari d'amor</i> de Miquel Saperas	88
<i>Soledat abrupta</i> (Josep Maria Boix i Selva)	89
<i>Edelweiss</i> (Aurora Bertrana)	89
<i>La literatura catalana moderna</i> (Rafael Tasis)	90
<i>Els perills de la rereguarda</i> (Manuel Valdeperes)	91
<i>Lírics catalans</i> (Joan Salvat-Papasseit)	92
La producció durant la guerra	93
Grup Oasi	95
<i>L'arbre del bé i del mal</i> (Alfons Maseres)	96
<i>Cant corporal</i> (Agustí Bartra)	97
<i>La pintura catalana contemporània</i> (Sebastià Gasch)	98
<i>Sinceritat</i> (Delfi Dalmau)	100

<i>L'estel dins de la llar</i> (Palmira Jaquetti)	101
<i>Aloma</i> (Mercè Rodoreda)	102
<i>Les elegies i els jardins</i> (Josep Lleonart)	103
Dos llibres molt diferents	
(Jaume Miravittles & Jaume Passarell)	105
<i>Hores angleses</i> (Ferran Soldevila)	107
<i>L'educació de la inventiva</i> (Joaquim Ruyra)	108
<i>Destins</i> (Ramon Xuriguera)	109
<i>Conceptes 1939. Assaig</i> (Antoni Oriol i Anguera)	111
Maragall i l'expressió	113
<i>La fam</i> (Joan Oliver)	114
Els impressionants <i>Mites</i> de Jordi Sarsanedas	115
<i>Estimat senyor fiscal</i> (Maurici Serrahima)	117
<i>Estrictament personal</i> (Manuel de Pedrolo)	118
<i>Contes d'aquests temps</i> (Maurici Serrahima)	119
<i>És hora de plegar</i> (Rafael Tasis)	122
La prologuista de <i>Les algues roges</i>	123
Davant del gran boom entorn de l'obra de Josep Pla.....	124
<i>Impasse</i> (Feliu Formosa)	125
<i>Contra Josep Pla</i> (Ramon Alcoberro)	127
<i>La terra retirada</i> (Mercè Ibarz)	130
<i>La salvatge</i> (Isabel-Clara Simó)	132
<i>El sol que fa l'ànec</i> (Maria-Antònia Oliver)	133
<i>Com si de sempre</i> (Miquel Desclot)	135
«Un cafè» (Mercè Rodoreda)	137
<i>Al llarg de tota una impaciència</i> (Feliu Formosa)	139
<i>Escriptors catalans i compromís antifeixista (1936-1939)</i>	
(Maria Campillo)	141
<i>Da Famagusta a Antofagasta</i> (Jordi Sarsanedas)	143
<i>La palmera de blat</i> (Mercè Ibarz)	145
<i>La passió segons Renée Vivien</i> (Maria-Mercè Marçal)	147
<i>El paradís de les paraules</i> (Josep Piera)	148
L'urgent desig de viure (Montserrat Abelló)	150

Lligam de silenci (Francesc Vallverdú)	152
Pere Calders reflectit per Pons	154
Jaume Cabré: temps, ficció, història	156
3. LITERATURA ESPANYOLA I LLATINOAMERICANA	159
Les publicacions castellesanes a Catalunya	161
Tots aquests dies...	162
Sempre, des que me'n vaig adonar...	163
Cuestión de creencias (Enrique Krauze)	164
La eminente singularidad de Isabel Allende	166
Los matices de la subjetividad (Juan Gil-Albert)	170
Gratitud a quien espolea el pensamiento (Fernando Savater) ..	172
Mastretta y su arte de contar	174
<i>Vida sentimental de un camionero</i> (Alicia Giménez Bartlett) ...	176
<i>Del amor y otros demonios</i> (Gabriel García Márquez)	179
<i>El hombre solo</i> (Bernardo Atxaga)	180
4. LITERATURA ESTRANGERA	183
<i>Cimbel·lí</i> (William Shakespeare)	185
<i>Amor, inconeguda terra</i> (Martin Maurice)	186
<i>Una cacera dramàtica</i> (Anton Txékhov)	187
<i>Germinal</i> (Emile Zola)	188
<i>La importància d'ésser fidel</i> (Oscar Wilde)	190
<i>El pescador d'esponges</i> (Panait Istrati)	191
<i>Flush</i> (Virginia Woolf)	192
<i>Quasi blanca</i> (Claude McKay)	193
<i>Intermezzo</i> (Jean Giraudoux)	194
<i>La vellesa</i> . Simone de Beauvoir...	195
Simone de Beauvoir ara em mereix més aprovació...	198
En llegir <i>La vellesa</i> de Simone de Beauvoir...	198
Diu la Beauvoir.....	199
Milan Kundera fa aquesta pregunta...	200
No crec en la meva mort... (Milan Kundera)	200

Torno al tema de la nota anterior (Milan Kundera)	201
Ara Milan Kundera no té raó	203
Tradueixo un fragment de la meva lectura... (Ursula K. Le Guin)	203
Llegint Anaïs Nin	205
Anaïs Nin diu que vol penetrar... ..	205
Anaïs Nin diu que l'angoixa mata l'amor	206
Anaïs Nin vol ajudar una amiga... ..	207
També diu Anaïs Nin... ..	207
Voldria tenir una ànima petita... (Anaïs Nin).....	208
Vacil·lacions per un mot. <i>La terra erma?</i> (T. S. Eliot).....	208
Ara que llegeixo T. S. Eliot... ..	213
Em fan rumiar encara les paraules d'Eliot... ..	213
Voldria poder explicar-me... (Aristòtil)	214
Una aguda observació de Thomas Mann	215
Llegint Bertrand Russell... ..	216
<i>Els ulls del germà etern</i> (Stefan Zweig)	217
Una dita de Cioran... ..	218
Todo Sciascia a nuestro alcance	220
La historia de una mentira loca (Umberto Eco)	222
¿Necesidad o deliberación? (Milorad Pavić)	223
Caminante, no hay camino (John le Carré).....	225
Sin la levedad insoportable (Milan Kundera).....	228
Un narrador fluvial (Bohumil Hrabal).....	230
Maravillosa Tsvietàieva	232
<i>Oroonoko o l'esclau reial</i> (Aphra Behn).....	235
<i>El loco del zar</i> (Jaan Kross).....	238
<i>Cartas del verano de 1926</i> (Borís Pasternak, Rainer Maria Rilke & Marina Tsvietàieva)	240
<i>Frankenstein</i> (Mary W. Shelley)	242
<i>Cares a la finestra</i> (Montserrat Abelló).....	245
<i>Al nord de Boston</i> (Robert Frost)	247
<i>Crónicas de Billancourt</i> (Nina Berbérova)	249

Bella senyora, sou ruca (Anaïs Nin)	250
<i>La orilla eterna</i> (Nina Berbérova)	252
Poesia amb vent i pluja (Thomas Hardy)	254
Poesia de salvatjades i sedes (Marina Tsvietàieva)	255
Quinze dones	257
5. MISCEL·LÀNIA	261
Enllaç literari de Josep Carner i Émilie Noulet	263
Por, política i poesia	267
Claredat, justícia i estremiments	269
Llibres de dones	271
Temes variats	273

Procedència dels textos

Diari de Barcelona

Diari de Catalunya

El 9 Nou

Gasete de Lletres

L'Actualitat

L'Actualitat – El 9 Nou

La Dona Catalana

La Humanitat

La Jornada Semanal

La Nau

La Nova Revista

Portantveu del Club Femení i d'Esports

*Reflexions de la vellesa**

Serra d'Or

* Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003.

PRÒLEG

EL VICI DE LLEGIR

Sovint em pregunto si escollim els nostres vicis o són els vicis els que ens trien a nosaltres. Potser en el si matern ja se'ns forma el caràcter i la capacitat per gaudir de la música, dels paisatges, de la lectura... o per no gaudir-ne en absolut. Adquirim els vicis o els portem de sèrie? Tal vegada creixem amb el germen d'allò que serem de grans: musicals, contemplatius, àvids lectors o lectores... D'altra banda, si som el que som és per allò que ens mou per dintre i ens singularitza, allò que ens constitueix com a musicals, contemplatius, àvids lectors o lectores... o tot el contrari.

Sembla que l'escriptora Anna Murià (Barcelona, 1904 – Terrassa, 2002), que va viure els seus primers anys al cor del barri gòtic de la Ciutat Comtal, ja va créixer enamorada dels llibres i amb el brunzit de l'agitació cultural al cap. Mentre que la seva mare —Anna Romaní— era mig analfabeta (sabia llegir, però no escriure), el pare —Magí Murià— era un cul inquiet pel que fa a la cultura, un d'aquells tastaolletes que bateguen amb els estímuls artístics. Va dirigir una revista, va escriure una novel·la i, fins i tot, va fer pel·lícules, algunes de protagonitzades per Margarida Xirgu.

Així, doncs, va ser el pare qui va contagiar a la petita Anna aquell nequit per la creació artística que la va fer derivar cap a les lletres com qui es capbussa en un univers del qual ja no és possible tornar a sortir. Com ella mateixa explicava: «En mi només hi va influir en el sentit literari, perquè ell escrivia. Quan jo tenia deu anys, ell, amb un grup d'amics,

feia una revista catalana. I jo, doncs, sentia parlar de literatura. La revista es deia *Festa*.»¹

Magí Murià no procedia pas d'un ambient intel·lectual, sinó que havia començat la seva vida laboral com a obrer tèxtil, per bé que, mogut per les seves inquietuds, aviat es va inclinar per tasques més creatives, que van incloure l'escriptura. Per part seva, va ser de molt petita que l'Anna va sentir el desig d'agafar la ploma, d'escriure: només tenia dotze o tretze anys quan va enviar un conte a la revista infantil il·lustrada *En Patufet*, un conte que lamentablement no va ser publicat i no conservem.

Després de formar-se en una escola de les Dames Negres, Anna Murià va estudiar comerç a l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona, fundat per Francesca Bonnemaïson, on les noies d'aquell temps s'instruïen en diversos oficis per tal d'assolir la independència econòmica. La biblioteca del centre deixava que les alumnes s'emportessin llibres a casa i el primer que es va endur ella va ser la *Història de Catalunya* d'Antoni Aulèstia, publicada en diversos volums. Va ser en aquella lectura on va covar-se el seu acèrrim catalanisme.

Talentosa, amb vint anys ja col·laborava a la revista que llavors dirigia el seu pare, *La Dona Catalana*, subtitulada «Revista de modes i de la llar». I abans dels trenta ja havia publicat la seva primera novel·la, *Joana Mas*, que la seva futura amiga Mercè Rodoreda —quan encara no ho era— va celebrar a la revista *Clarisme* dient que no era res de l'altre món, però que era «la novel·la d'una novel·lista que ens mancava». ² De fet, Murià estava d'acord que aquella no era cap obra genial i, també, que la seva autora —o sigui ella— tenia encara molt camí per córrer.

Els estudis de comerç van servir-li per a treballar en un sindicat agrícola, a les oficines de la Junta Provincial de Protecció a la Infància i d'administrativa en una adrogueria. Després, el mateix any de la publicació de la seva primera novel·la, el 1933, va aconseguir una plaça de

1. Quirze GRIFELL, *Anna Murià: viure, escriure*, Barcelona, Saldonar, 2022, edició, pròleg i notes de D. Sam Abrams, p. 25.

2. Mercè RODOREDA, «Joana Mas, per Anna Murià», *Clarisme*, 25 de novembre de 1933.

funcionària a l'Extensió d'Ensenyament Tècnic de la Generalitat de Catalunya, i aquell mateix any, gairebé a la trentena, amb el desig de complementar la seva formació cultural, va matricular-se al batxillerat nocturn de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, estudis que la Guerra Civil va escaparçar.

Uns anys més tard, el 1937, va sol·licitar a la Generalitat el trasllat a la Institució de les Lletres Catalanes, acabada de crear. Va ser allà on va coincidir amb Mercè Rodoreda, amb qui l'any 1939 compartirà la fugida a França i el primer exili. En terres franceses va cristal·litzar la seva amistat, de la qual ha quedat traça a *Cartes a l'Anna Murià (1939-1956)*. A la Institució de les Lletres Catalanes, Murià es va ocupar sobretot de l'arxiu, però també d'organitzar les Biblioteques del Front. De fet, va ser una de les integrants del primer viatge que va fer el famós bibliobús que duia llibres als soldats. El destí va ser que, ja perduda la guerra, aquell mateix bibliobús fos el que les ajudés a creuar la frontera.

Com tants altres, Anna Murià va haver d'exiliar-se, primer a França i després a la llunyana Amèrica, on va passar per la República Dominicana, Cuba, Mèxic i els Estats Units. Però mai, tot i les dificultats, tot i les anades i vingudes, tot i la dedicació al marit poeta —Agustí Bartra—, tot i la cura dels fills, tot i haver-se d'habituar a viure llargs anys en un país que no era el seu —Mèxic—, mai no va abandonar la seva passió per llegir i escriure.

Per molt que —com s'esdevé, per exemple, amb Víctor Català— la seva vida estigui plena de períodes aparentment erms pel que fa a la creació literària, mai no va renunciar al seu vici. Perquè, publicqués o no llibres —i a l'exili no era fàcil publicar llibres en català—, mai no va abandonar una altra de les seves passions, el periodisme, en què es va dedicar en gran part a parlar de llibres.

* * *

El periodisme va ser una constant en la vida d'Anna Murià. De jove li va servir per a fer-se un nom en el món de les lletres, a l'exili li va per-

metre mantenir-se en contacte amb la cultura catalana i, després de la seva tornada a Catalunya —l'any 1970—, el va cultivar gairebé fins al seu darrer sospir, ja que va publicar el seu darrer article un any abans de morir. Va aparèixer al diari *El 9 Nou* i es titula simbòlicament «Adeu, lectors».³

En aquelles tres etapes de la seva vida, en aquelles tres vides —com ella les batejava en les entrevistes que van fer-li quan ja era gran—, m'imagino que per a Murià el periodisme va ser la taula de salvació quan la literatura no hi era o no hi era com ella hauria volgut per la manca de possibilitats de dedicar-s'hi plenament. Un mitjà que li permetia dir-hi la seva i participar en el món cultural.

La primera etapa del seu recorregut periodístic comença a la Barcelona de la segona meitat dels anys vint, continua durant la Segona República i acaba al final de la tristíssima Guerra Civil, amb la desfeta republicana. Fem a continuació un repàs cronològic de les publicacions on va col·laborar la jove Murià.

A la mencionada *La Dona Catalana* va fer les seves primeres passes periodístiques entre 1925 i 1930. Pensareu que va ser el pare qui li va facilitar de col·laborar-hi i resulta que no. Ho explica a l'entrevista que l'any 2000, quan era ja nonagenària, li va fer per a *La Vanguardia* Rosa Maria Piñol: «—¿Encontró obstáculos para entrar en el mundo del periodismo?— «No, porque escribía en *La Dona Catalana*, una revista que dirigía mi padre. Firmé mi primer artículo con seudónimo y lo mandé por correo. Mi padre no sabía nada.»⁴

A aquella revista s'hi van sumar —entre d'altres capçaleres— el *Diario Oficial de la Exposición Internacional de Barcelona* —entre 1929 i 1930—, el diari *La Nau* —entre 1930 i 1931—, el *Portantveu del Club Femení i d'Esports de Barcelona* —entre 1931 i 1933—, el setmanari *La Rambla* —entre 1931 i 1935— i el *Diari de Barcelona* —quan el va confiscar

3. L'article es pot llegir a Anna MURIA, *Reflexions de la vellesa*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003, p. 476.

4. Rosa Maria PIÑOL, «Hoy la mujer lo tiene todo más fácil», *La Vanguardia*, 3 de novembre de 2000.

Estat Català, entre 1936 i 1937—. En aquella etapa, Murià va ser secretària de la junta directiva del Club Femení i d'Esports de Barcelona, on juntament amb l'escriptora Maria Teresa Vernet va impulsar activitats culturals. I, així mateix, va ser membre activa d'Estat Català i arribà a formar part del seu comitè central.

Murià va ser una dona compromesa políticament amb el catalanisme i els valors republicans. Abans d'ingressar a Estat Català, va formar part de la secció femenina d'Acció Catalana Republicana, per esdevenir després una de les impulsores del Front Únic Femení Esquerrista. Una mica més tard s'incorporaria a les Joventuts d'Esquerra Republicana de Catalunya, partit que va sorgir de la suma d'Estat Català i el Partit Republicà Català. Així mateix, participà en la gestació de la Unió de Dones de Catalunya i arribà a formar part del seu comitè executiu.

A la segona meitat dels anys trenta, després de treballar al *Diari de Barcelona*, la trobem publicant al *Diari de Catalunya*, nascut de la confiscació del *Diari del Comerç*. Hi va treballar des dels seus inicis, l'any 1937, fins als darrers dies que va sortir, el mes de gener de 1939, quan les tropes franquistes eren a les portes de Barcelona, disposades a acabar amb tot el que esforçadament s'havia construït, especialment si feia tuf de catalanitat.

Amb els homes al front —també els homes de lletres—, a Anna Murià li va tocar dirigir el *Diari de Catalunya* i va esdevenir així la primera directora d'un diari en català, a imatge i semblança del que li va succeir a la periodista cultural María Luz Morales, que l'estiu del 1936 va trobar-se dirigint *La Vanguardia* i esdevingué així la primera directora d'un diari generalista en castellà. Així mateix, arran de la seva feina a la Institució de les Lletres Catalanes, Murià va col·laborar també, encara que sense signar, a la *Revista de Catalunya*, que aquest organisme publicava.

En la segona etapa de la seva vida, ja exiliada en el seu Mèxic estimat —on es va assentar després d'un accidentat periple caribeny—, va continuar col·laborant a la premsa. Ho va fer en revistes de l'exili català com les argentines *Catalunya* i *Ressorgiment*, la xilena *Germanor* o les mexicanes *La Nova Revista* i *Pont Blau*. Per qui tingui curiositat, Anna Murià

explica el seu exili en forma de ficció als contes de *Via de l'Est* i, fidel a la realitat, a la *Crònica de la vida d'Agustí Bartra*.

Com deia abans, l'any 1970, ella i el seu marit van tornar per primer cop a Catalunya, en un principi no per quedar-se, sinó només com una primera presa de contacte. Però l'amor a la seva terra i a la seva gent van poder més i s'hi van quedar. Va començar aquí per a ella una tercera etapa en la qual el periodisme no va ser pas absent, ans al contrari. Cal mencionar que l'arribada de la parella a Catalunya va ser una mica com la del poeta Rafael Alberti i la seva dona també escriptora, María Teresa León, que en el seu cas no van aterrar a l'aeroport del Prat, sinó al de Madrid i set anys després. El món de les lletres va rebre Bartra i Murià amb interès i això va suposar per a tots dos l'encàrrec de col·laboracions a la premsa.

Un cop instal·lada de nou a casa, Murià va tenir una activitat periodística fecunda i trobem la seva signatura a revistes com *Oriflama*, *Serra d'Or* o *Capçalera*, entre d'altres. I, com que es donava la circumstància que el seu vincle amb Mèxic no s'havia trencat perquè allà van quedar-se els seus dos fills, es va dedicar també a publicar articles a *La Jornada Semanal*, que dirigia justament el seu fill, Roger Bartra, i que era el suplement cultural del diari mexicà de gran tirada *La Jornada*. Allà hi va col·laborar des de 1989 fins a 1995, quan el seu fill va deixar la publicació. D'altra banda, aprofitant que la parella havia anat a parar al Vallès —poc després de la seva arribada a Barcelona, es van instal·lar a Terrassa—, va iniciar una col·laboració amb el diari terrassenc *L'Actualitat*, que després de dir-se breument *L'Actualitat – El 9 Nou*, va passar a dir-se només *El 9 Nou*. Allà hi va col·laborar des de l'any olímpic 1992 fins un any abans de la seva mort.

És clar que en totes les seves tres etapes vitals el periodisme la va acompanyar, no només com a succedani de la creació literària, sinó com a mitjà d'expressió que li va permetre abocar les seves reflexions i, també, com és propi d'una lletraferida, les impressions de les seves lectures. Vegem ara la seva faceta com a crítica literària. Anna Murià era ja en plena vellesa quan Mercè Ibarz la va entrevistar l'any 1992 per a la revista *El Temps*:

—Parlem de periodisme? Crec que ets una bona periodista i una crítica literària excel·lent.

—Uf, per a ser bona crítica em falten moltíssimes lectures, moltíssima cultura.⁵

Certament, a tots els crítics literaris ens falten lectures, perquè la literatura és un pou sense fons i la biblioteca universal, inabastable. Però la humilitat de Murià no fa honor a la veritat, perquè tant les lectures com la cultura van estar sempre presents en el seu dia a dia a bastament i això va redundar en unes ressenyes informades i amb capacitat de penetració. Murià va ser una bona lectora i va saber contagiar l'interès per les seves lectures.

Com m'alegra que l'Anna Murià crítica literària tingués tan poc a veure amb la jove periodista que l'any 1926 convidava les dones, des de la seva tribuna de *La Dona Catalana* i en un article titulat «L'educació de la dona»,⁶ a adquirir «una educació apropiada i curosa» que no menyspreava els quefers domèstics, encara que insistia a educar-les perquè es poguessin guanyar la vida. Cultivant incessantment la lectura, la veritat és que ella no va deixar mai d'instruir-se.

* * *

En aquest volum que he titulat *Passió pels llibres* —perquè això és el que sentia Murià per aquests artefactes de la imaginació que tanta companyia ens fan—, reuneixo una mostra generosa del seu periodisme centrant-me en els articles que tracten sobre literatura, sigui en la seva faceta de crítica literària que practica l'art de la ressenya, en articles d'opinió on parla de les seves lectures o en pàgines de les seves *Reflexions de la vellesa*. Reivindiquem aquí aquesta faceta seva, la de lletraferida capaç de contagiar la seva passió pels llibres al llarg de la seva extensa

5. Mercè IBARZ, «La literatura com a vici moral», *El Temps*, 20 d'abril de 1992.

6. Anna MURIÀ, «L'educació de la dona», *La Dona Catalana*, 3 de desembre de 1926. Reproduït a l'antologia *A la recerca de la dona moderna*.

trajectòria. Un total de cent cinquanta peces que ens la tornen com el que, a banda d'escriptora, va ser: una solvent lectora professional.

Aquesta antologia té cinc seccions. La primera recull textos sobre diversos aspectes del món del llibre que van de la crítica literària a la Diada de Sant Jordi, passant per la lectura i la traducció, tan fonamental en la transmissió literària. La segona es centra en la literatura catalana, amb abundants referències a autors i autores de la seva mateixa generació, encara que n'inclou alguns i algunes de més joves que van despertar-li la curiositat, com és el cas de Maria-Mercè Marçal. La tercera ens brinda les seves opinions sobre algunes obres de la literatura espanyola i hispanoamericana, sobre les quals va escriure sobretot al suplement mexicà *La Jornada Semanal* i, en els seus darrers anys, a *El 9 Nou*. La quarta, que versa sobre la literatura estrangera —a excepció de la hispanoamericana ja mencionada—, ens ofereix un ampli ventall, tant pel que fa a la procedència dels autors com a les obres ressenyades o comentades. Hi trobem des d'Oscar Wilde a Marina Tsvetàieva, passant per *best-sellers* d'escriptors com Umberto Eco o John le Carré. Pel que fa a la cinquena part, reuneix aquelles peces que no he pogut encabir en les seccions anteriors.

Tota selecció és una elecció. He volgut oferir aquí un ventall ampli i plural de la relació de Murià amb les seves lectures. Evidentment, per motius d'espai, he hagut de deixar fora textos que també resultaven engrescadors. Però *Passió per llegir* no aspira a l'exhaustivitat, sinó que vol ser només un tast que ens permeti gaudir d'aquesta faceta més desconeguda de Murià que ens la torna enriquida.

En aquesta tria advertim com, a mesura que passen els anys, l'escriptora amplia la seva mirada i l'expandeix sobre la literatura universal. Es diria que mentre en la joventut es fixava sobretot en la producció literària més propera —especialment en la literatura que va fermentar en els dinàmics anys republicans—, amb el pas del temps la seva esdevé una mirada a vol d'ocell que no sap de llengües ni de fronteres. La inclinació primerenca per la literatura que fan els seus contemporanis i la centralitat que atorga llavors a la literatura catalana van evolucionant a mesura

que s'amplien els seus coneixements lectors cap a universos allunyats de la seva experiència vital i dels seus paisatges afectius. Tot bon lector o lectora creix amb les seves lectures i la lectura no deixa de ser un viatge d'enriquiment personal.

En aquest context d'evolució constant, cal destacar la particularitat de la seva relació amb la literatura espanyola, sense cap mena de dubte conflictiva en els seus inicis literaris i periodístics. Si en un començament, moguda pel seu acèrrim catalanisme polític, podem advertir en ella una desconfiança radical que la dur a dir que «a Catalunya no haurien d'existir les publicacions castellanes»,⁷ amb els anys i l'experiència de l'exili en terres hispanoamericanes, la producció literària espanyola perd aquesta connotació negativa i torna a ocupar el lloc que tota literatura mereix en la biblioteca d'una lletraferida que, en el vast univers llibresc, només distingeix entre llibres bons i llibres dolents. L'experiència mexicana imprimeix en Murià una estima pels fruits de la llengua hispana —en qualsevol de les seves modalitats— i l'anestèsia contra qualsevol recel aliè al goig lector.

La crítica literària és un ofici exigent. Cal deixar de banda els gustos personals i dirimir la qualitat dels llibres en funció de criteris objectius. D'altra banda, com diu la mateixa Murià: «Un crític literari no és de cap manera jutge. Com menys tingui de jutge, més tindrà de bon crític, de veritable crític.»⁸ No es tracta de sentenciar a mort ni de salvar del cadafal, sinó de transmetre als lectors o les lectores les sensacions que ens surten al pas a mesura que avancem en la lectura. «Potser és això la crítica: escorcollar-se. No pas escorcollar el llibre, sinó, després d'haver-lo llegit, escorcollar dins d'un mateix per a extreure'n les impressions que la lectura ha produït.»⁹ Saber veure els encerts i les febleses, les ambicions satisfetes o insatisfetes, la qualitat de les troballes estilístiques o la

7. «Les publicacions castellanes a Catalunya», *Diari de Barcelona*, 22 de juliol de 1937, secció «Lletres».

8. Anna MURIA, «La crítica literària» [1], *Diari de Catalunya*, 19 de juliol de 1938, secció «Lletres».

9. *Ibidem*.

malaptesa; en resum, saber explicar què trobarà en aquell llibre concret qui el llegeixi des de l'expertesa de qui ha llegit molt i bé.

A mi que fa tants anys que llegeixo sense treva, i que fa també molts anys que practico la crítica literària als diaris i les revistes literàries, m'agrada pensar que reflexionar sobre els llibres que es llegeixen és una manera d'endinsar-se en els seus secrets, sí, però també de contagiar la passió per llegir. A Murià se li nota l'entusiasme per tot allò que fa olor de literatura. Perquè els que gaudim dels llibres sabem que potser sense ells no moriríem, però que seríem infinitament més infeliços. És el gaudi que ens proporciona la lletra impresa el que Anna Murià contagia, com queda clar en aquest recull.

* * *

Des que Anna Murià va descobrir el plaer secret de refugiar-se en la lectura sent una nena, mai no el va abandonar. I des que va començar a escriure professionalment, va esdevenir una d'aquelles autores que sap que la lectura alimenta l'escriptura —encara que avui s'estili aquesta barbaritat d'escriure sense haver llegit abans—. Aquesta és l'única manera com alguns concebem la literatura, perquè es dona la circumstància que els llibres es retroalimenten els uns als altres, igual que passejar pel Louvre o la Tate Modern convida a fer art a qui té talent suficient per fer-lo. La de Murià és la història d'una lletraferida voraç, enamorada dels llibres.

Retrocedim per un moment a l'època en què Murià era una jove àvida de coneixements que freqüentava les redaccions i tractava amb homes, com explica que eren les joves periodistes i escriptores en aquells anys Maria del Carme Nicolau —sota el pseudònim Elisenda de Mont-clar— en l'article «La dona en la literatura» publicat també a *La Dona Catalana*.¹⁰ Parlem d'aquella segona meitat dels anys vint quan va aflorar la

10. Elisenda de MONT-CLAR (Maria del Carme Nicolau), «La dona en la literatura», *La Dona Catalana*, núm. 208, 27 de setembre de 1929.

premsa femenina i a les redaccions van irrompre noies amb vocació periodística i/o literària com Irene Polo, Anna Maria Martínez Sagi, Rosa Maria Arquimbau, Mercè Rodoreda i moltes altres. Noies modernes, avançades al seu temps i exponents dels nous canvis.

No va ser des dels inicis de la seva col·laboració a *La Dona Catalana* que Murià va parlar en els seus articles sobre llibres. Amb els pseudònims Rosa Català, Roser, R. C., Hortènsia Florit, Marta Romaní, Marta, A. M., A. M. R., Anna Maria o Anna-Maria va parlar en les seves pàgines —entre patrons de costura i anuncis de cosmètics— de molts altres assumptes, que anaven des dels consells de bellesa fins a les bones maneres femenines.

«*La Dona Catalana* va ser una revista que es va vendre molt, molt, durant la dictadura. Era una revista purament d'això, de modes, de cuina, de coses per a dones. El que era tradicional de la dona de casa. És a dir, era la versió catalana d'una revista que em van dir que ara encara surt, *El Hogar y la Moda*. Era això, la llar i la moda. Però en català, i es va vendre molt»,¹¹ explicava Murià en la llarga entrevista —convertida en llibre— de Quirze Grifell. Per cert: casualment, *El Hogar y la Moda* la va dirigir en els seus inicis la periodista i escriptora María Luz Morales.

Resultava que a *La Dona Catalana* era el seu pare el que parlava escadusserament d'autors i de llibres. Trobem així, per exemple, que l'any 1928, quan ja fa tres anys que l'Anna hi col·labora, en un text d'homenatge al poeta i dramaturg Ignasi Iglesias amb motiu de la seva mort, és el pare qui escriu una peça periodística a la qual se n'afegeix una de breu de la filla a manera de comentari personal.¹²

Però és cert que ja l'any 1927 trobem alguns articles seus de temàtica literària a la citada revista. Preguntada sobre si es recorda dels pseudònims que feia servir a *La Dona Catalana*, Murià respon: «D'un sí. Era un pseudònim molt carrincló, Roser Català. Amb aquest signava les coses que m'agradava escriure. Per a les que havia d'escriure per feina, per

II. GRIFELL, *Anna Murià: viure, escriure*, p. 116.

12. *La Dona Catalana*, núm. 159, 19 d'octubre de 1928.

obligació, buscava altres pseudònims. Els consells per a la salut, que els havia de treure dels llibres perquè no en sabia res, els firmava el Doctor no-sé-què.»¹³ Roser Català era, doncs, el pseudònim que feia servir per a parlar del que ella més estimava, la literatura. A *La Dona Catalana*, sota aquell nom fictici o el de Marta Romaní, i inclús amb les inicials A. M. R, Murià va parlar d'assumptes relacionats amb els llibres com ara de la Diada de Sant Jordi.

Va ser en aquells anys que Murià va agafar gust a l'ofici de periodista. D'aquella primera etapa —que podríem batejar com «de color rosa»—, vaig tenir l'oportunitat d'aplegar-ne alguns articles al volum *A la recerca de la dona moderna*.¹⁴ Reblant el seu interès per les dones i les seves inquietuds, com he mencionat abans, als anys trenta trobem Murià desenvolupant la seva tasca social al Club Femení i d'Esports de Barcelona —ocupant-se també de la seva revista, *El Portanveu*—. I mentre aferma el seu compromís polític en aquest i altres grups de dones, col·labora en capçaleres com *La Nau* i *La Rambla*, on quedaran reflectides les seves opinions tant polítiques com socials.

Serà en plena Guerra Civil que Anna Murià esmolarà la seva ploma en la crítica literària, ara que té al seu abast publicacions que li permeten practicar-la. Pel que fa al *Diari de Barcelona*, conegut com «el Brusi», s'hi incorporà com a col·laboradora de la secció «Lletres», secció dedicada majoritàriament a comentar les novetats editorials, nacionals o estrangeres. En aquella secció podrà assolir continuïtat i parlarà de llibres d'autors com Zola o Txékhov o de companys seus com Calders o Xavier Benguerel. Així mateix, a *La Humanitat* trobem un article signat A. M. que se li pot atribuir i que hem volgut incloure aquí.

No obstant això, és al *Diari de Catalunya* —que com he dit abans Murià va dirigir— on trobem algunes de les peces periodístiques que tindran per a ella més significació a causa dels vincles personals que establirà després amb els seus autors. M'estic referint a la seva ressenya d'*Aloma*,

13. GRIFELL, *Anna Murià: viure, escriure*, p. 117.

14. ANNA MURIÀ, *A la recerca de la dona moderna*, Barcelona, Comanegra, 2022, edició i pròleg de M. Àngels Cabré i epíleg d'Eli Bartra.

Premi Crexells 1937, la cinquena novel·la de Mercè Rodoreda i la primera que ella va donar per bona.¹⁵ Així mateix, al *Diari de Catalunya* poc abans havia publicat una ressenya sobre el primer poemari de Bartra, a qui només coneixia d'haver-lo vist un cop en un recital.¹⁶ Arran d'aquell article va tenir lloc un episodi que Murià explicava en aquests termes:

Jo feia la crítica literària en un diari i havia arribat a les meves mans el primer llibre de poesia d'Agustí Bartra, *Cant corporal*, al qual vaig dedicar un comentari curt i favorable. Ell era al front. Algú li digué que havia aparegut la meua crítica, i demanà al seu pare que la hi enviés. Recordo un home prim, ja vell, que vingué a veure'm a la Institució de les Lletres Catalanes per demanar-me el diari que parlava del llibre del seu fill. Recordo que vaig regirar afanyosament l'arxiu de premsa de la Institució i no el vaig trobar. Que vaig fer tornar el pare Bartra un altre dia, per tenir temps de buscar el diari a la redacció o a casa meua. Havia oblidat la data de publicació de la crítica.¹⁷

I després va venir la fugida de la Barcelona a punt de caure a mans dels feixistes, l'accidentat viatge fins a la frontera, l'any d'estada a França i la travessia de l'Atlàntic —ja en companyia de Bartra— a la recerca del somni americà o, com a mínim, d'una nova vida on poder viure en llibertat, cosa que a Catalunya llavors no era possible. Va caldre ocupar-se primer de la supervivència. Així, per exemple, mentre que a la República Dominicana Bartra venia els seus poemes porta a porta —en una traducció castellana que va editar al seu càrrec—, Anna Murià es dedicava a fer de massatgista casa per casa, encara que com ella mateixa deia el que més feia era la manicura.

Els anys quaranta estan protagonitzats pel naixement dels fills i per la beca Guggenheim atorgada al marit poeta que els va dur als Estats

15. Anna MURIÀ, «Aloma. Premi Crexells 1937», *Diari de Catalunya*, 30 de juny de 1938, secció «Lletres».

16. Anna MURIÀ, «Cant corporal, d'Agustí Bartra», *Diari de Catalunya*, 27 d'abril de 1938, secció «Lletres».

17. Anna MURIÀ, *Crònica de la vida d'Agustí Bartra*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004, p. 35.

Units, on per necessitats logístiques Murià es va haver de consagrar a tasques molt més pràctiques que les periodístiques i les literàries. De retorn a Mèxic —encara que als Estats Units hi tornaran més endavant amb una altra beca Guggenheim—, començà una etapa on va poder consagrar-se a feines relacionades amb el món del llibre que anaven del periodisme a la traducció.

Destaca en la segona meitat dels anys cinquanta la seva col·laboració a *La Nova Revista*, dirigida pel company i amic d'exili Avel·lí Artís-Gener, Tísner, i en concret al seu suplement *Gasete de Lletres*. Una revista que es publicà del gener de 1955 a l'octubre de 1958 i on trobem col·laboracions, entre molts altres, de Josep Carner, Pere Calders, Palmira Jaquetti, Bartra i, fins i tot, del president Companys. La presideix Pere Bosch Gimpera i la dirigeix Artís, mentre un dels germans d'Anna, Josep M. Murià, n'és vocal.

La Nova Revista va ser la continuació de *La Nostra Revista*, dirigida per Avel·lí Artís. Quan aquest va morir, el seu fill, Tísner, se'n va fer càrrec i li va canviar el nom. El suplement de llibres va ser idea seva i els amics, entre els quals Anna Murià, s'hi van sumar gustosament. Va ser allà on va viure una polèmica arran del seu desig de pujar el nivell d'exigència en els comentaris dels llibres que es publicaven a l'exili, tot proposant «l'exercici d'una crítica sincera, despresada de tot mòbil aliè a la seva funció».¹⁸

La *Gasete de Lletres* va tenir una vida breu, com va explicar l'autora a Quirze Grifell:

En van sortir set o vuit, fins al dia que per una cosa o per una altra va plegar, com totes les publicacions a l'exili, que s'evaporaven. Jo hi col·laborava. Vaig tenir algun incident, perquè em vaig posar a fer crítica literària de les publicacions que es feien a l'exili, principalment. I em penso que vaig dir per escrit que havíem de deixar córrer això que tot el que era català era bo. Que s'havia de fer crítica de debò, i que si una cosa era dolenta s'havia de dir que era dolenta. I, en efecte, ho vaig fer així.¹⁹

¹⁸. Anna MURIÀ, «La crítica literària», *Gasete de Lletres*, any 1, núm. 2, març de 1956.

¹⁹. GRIFELL, *Anna Murià: viure, escriure*, p. 94.

Al llibre entrevista de Grifell, Murià també explica la picabaralla que va tenir amb l'administrador de la revista *Pont Blau*, un tal Fabregat, qui —encara que no a la seva revista, sinó en una altra de l'exili, en aquest cas publicada a Buenos Aires— la va criticar dient: «En una publicació de Mèxic, una senyora que fa crítica literària...» Acusava Murià de fer de domadora de lleons, perquè es veu que no li agradava que la susdita assenyalés els errors que trobava als llibres. Llavors ella li va contestar a la *Gasetta de Lletres* amb un article inclòs aquí on s'esplaiava en aquests termes:

Ell deia si fa no fa —no amb aquestes paraules— que les dones no s'hi havien de ficar, en això de fer crítica literària. És com si em digués: «Fica't a la cuina i deixa-ho està, això de fer crítica literària.» I jo li ho replicava, burlant-me'n.²⁰

Tanmateix, serà de retorn a Catalunya i ja als anys vuitanta, quan tindrà oportunitat d'exercir la crítica literària en una capçalera mexicana de gran abast, lluny ja de les humils revistes fetes per exiliats. Serà al suplement dominical *La Jornada Semanal*, que ja he dit que dirigia el seu fill. Allà, Anna Murià va començar signant amb el pseudònim Silvia del Chopo, però de seguida va passar a emprar un dels seus pseudònims de joventut, que en el seu dia havia fet servir molt, Marta Romaní. «Romaní és el meu segon cognom. I Marta, m'agradava el nom de Marta.»²¹

En aquest suplement, trobem ressenyes seves a cavall entre els anys vuitanta i els noranta. Les escriu quan va a visitar a Mèxic els seus fills i nets, en aquelles llargues estades a la seva segona pàtria que li serveixen per a recordar els anys del seu exili mexicà, ara que viu a Catalunya i es mou en l'àmbit de la cultura catalana sense necessitat de recordar cada dia la seva condició d'exiliada. A *La Jornada Semanal* es fa ressò de novetats publicades a Espanya, però també de novetats mexicanes, com ara les publicades pel Fondo de Cultura Económica o les edicions de la revista

20. Ídem, p. 97.

21. Ídem, p. 118.

Vuelta, dirigida per Octavio Paz. Gaudeix vivint entre les dues cultures, enriquida per les respectives produccions literàries. En aquella publicació trobem ressenyes seves de llibres d'autors com Sciascia, Umberto Eco, John le Carré, Kundera o Ángeles Mastretta.

Qualsevol pensaria que, després de més de sis dècades de professió —de la meitat dels anys vint als noranta—, Anna Murià es podia donar per satisfeta. Res més lluny. Tot i l'avançada edat, romanien en ella incòmode una insaciable curiositat que la va dur, els darrers anys de la seva vida, a esdevenir col·laboradora fixa del diari *L'Actualitat*, després batejat com *El 9 Nou*. En aquella capçalera, hi trobem col·laboracions seves des del 1992 fins a l'any 2001. Tinguem en compte que l'any 1994 Anna Murià va fer ni més ni menys que noranta anys. Així, doncs, lluny de deixar d'escriure, a la norantena es va dedicar a publicar articles, que ja se sap que són una modalitat periodística que necessita dedicació i disciplina.

A *El 9 Nou* practica el ressenyisme i també l'article d'opinió. La collita de les seves ressenyes de llibres és allà profitosa. Notem un augment considerable de la presència de llibres de dones, d'Aphra Behn a Isabel-Clara Simó. Són ben variades les autores, així com els llibres que comenta. Podria per exemple mencionar les ressenyes del *Frankenstein* de Mary Shelley, de *La passió segons Renée Vivien* de Maria-Mercè Marçal o de *Cares a la finestra*, antologia de poetes de parla anglesa del segle xx que va fer la també poeta Montserrat Abelló.

Aquest interès per la producció femenina té molt a veure amb el seu augment substancial en aquells anys i, també, amb l'interès que ella, Murià, va despertar entre les dones de generacions posteriors que se li van apropar a la recerca de mestratge, com és el cas de Mercè Ibarz o de les lletraferides que van fer possible laSal. Edicions de les Dones i Edicions de l'Eixample. Ella que sempre va desconfiar de l'entitat pròpia de la literatura feta per dones, es trobava ara de cara amb dones que hi creien fermament i que s'inscrivien en l'anomenat feminisme de la diferència.

Però aquest diari comarcal, *El 9 Nou*, també li va donar l'oportunitat de criticar Josep Pla, qui considerava un escriptor menor «amb algun

producte major, encara que no pas genial». ²² Mercè Ibarz explica que no cobrava pels articles que hi publicava i que, com que no acceptava enviaments editorials, ella mateixa comprava i pagava els llibres que li venia de gust llegir i després comentar. ²³ Quin exemple de vitalitat i d'honestetat, aquesta Anna Murià que amb noranta anys i escaig seguia l'actualitat literària i escrivia alt i clar.

* * *

En aquest volum d'articles i altres textos de Murià sobre assumptes relacionats amb autors i llibres, ja he dit que no hi falten unes quantes mostres procedents de *Reflexions de la vellesa*, un compendi de meditacions molt eloqüents que va escriure entre 1984 i 1993 en substitució del que no va voler escriure, les seves memòries.

M'incitaven a escriure les meves memòries, la meua autobiografia. Jo m'hi negava. Un dia, però, la temptació em va empènyer i vaig començar quelcom que no volia anomenar «memòries» ni «autobiografia», ni «la meua vida», perquè no estava disposada a l'absoluta sinceritat. ²⁴

No, lamentablement no va escriure les seves memòries, però sí gairebé dues centes pàgines en les quals, a manera d'entrades de diari, parla entre altres coses de lectures que fa i del que aquestes li inspiren. A *Reflexions de la vellesa*, Murià s'esplaia sobre Simone de Beauvoir, Anaïs Nin o T. S. Eliot, entre d'altres. Però també sobre assumptes tan interessants i adients com per què llegeix: «Perquè és l'única cosa que em diverteix, em dona gust. No m'abellen els viatges, ni el cinema, ni el passejar, ni la televisió. Només la lectura.» ²⁵

La lectura va dur Anna Murià a l'escriptura i, com ha quedat clar, la lectura va acompanyar-la fins al final. Ho explica Mercè Ibarz, que la va tractar

22. Anna MURIÀ, «Contra Josep Pla», *L'Actualitat*, 2 d'abril de 1993.

23. Mercè IBARZ, *Una noia a la ciutat*, Barcelona, Anagrama, 2025, p. 145.

24. MURIÀ, *Reflexions de la vellesa*, p. 166.

25. Ídem, p. 75.

quan ja era gran i vivia envoltada de llibres a Terrassa, la seva darrera ciutat: «Llegia tothora, al llit, al sofà, a taula. De vespre els llibres de capçalera eren de filosofia, poesia i Proust en francès.»²⁶ Per cert, que l'equivocada idea que els crítics són escriptors frustrats no es compleix ni de lluny en el seu cas, ja que paral·lelament a la seva pràctica com a crítica literària va escriure i força: contes, novel·les, literatura infantil, assaig i, fins i tot, la meravella del gènere memorialístic que és la *Crònica de la vida d'Agustí Bartra*.

Un crític literari —una crítica literària— és algú que llegeix i no deixa de llegir mai. Llegeix com qui respira, perquè la lectura és allò que l'alimenta, com va alimentar Murià. Però no pas tots els bons lectors serveixen per a exercir la crítica. Cal tenir interès a endinsar-se en els mecanismes de la creació literària i a aprofundir en la seva arquitectura, així com en les motivacions dels autors, les seves dèries, les seves febleses i els seus punts forts. Cal una visió de conjunt de la història de la literatura per tal de poder inscriure les obres en moviments i corrents. Però també cal seguir l'actualitat literària amb interès, estar al dia de les novetats. Així com poder picotejar en un gènere i en un altre, gaudir tant de la lleugeresa d'alguns llibres com de la gravetat d'uns altres.

Aquells i aquelles que practiquem la crítica literària sabem que la mirada del crític —de la crítica— s'esmola en les moltes lectures, en les moltes hores amb un llibre a les mans, en els ulls cansats i les ulleres prematures. De la mateixa manera que sabem que l'allau de llibres que arriben cada any a les llibreries és gairebé infinita i necessita d'orientadors que ens adrecin cap als nostres gustos i predileccions.

Per més que diguin que no es pot fer cas de les crítiques, em sembla que sols aquestes poden orientar-nos entre la quantitat d'obres i autors que apareixen a diari. Una crítica podrà no ésser sincera en els elogis o en les desaprovacions, però forçosament ha de deixar comprendre el caràcter de l'obra que estudia.²⁷

26. IBARZ, *Una noia a la ciutat*, p. 143.

27. Anna MURIÀ, «Saber triar un llibre», *La Nau*, 23 de gener de 1931, secció «La llar i la societat».

Igualment, sabem també que una literatura no pot existir sense la seva corresponent crítica, cosa de la qual era ben conscient Anna Murià, que per això va insistir en el fet que la crítica no podia ser ni complaent ni generosa en excés, perquè si ho era traïa la seva raó de ser, que és orientar els lectors i les lectores sense enganys, certament, però també ajudar a millorar els autors i les autores.

Sobre la crítica va dir un dels seus paladins més solvents, el polonès Marcel Reich-Ranicki: «Se supone que su misión es disuadir a los inep-tos, instar a los mediocres a producir algo de más peso, advertir a los grandes y, sobre todo, formar a los lectores.»²⁸ Murià no s'estava de dir en les seves ressenyes el que pensava que havia de dir, per això en les pàgines d'aquest recull trobareu de tant en tant judicis negatius exposats sense embuts, però també sense cap supèrbia, de la mateixa manera que no hi ha en els seus articles cap rastre de voluntat d'enlluernar amb co-neixements pedants ni res semblant.

Perquè Anna Murià va ser una crítica literària modesta. Conscient que havia rebut una educació cultural limitada —com totes les noies del seu temps— i que s'havia format literàriament de manera autodidacta, tot i no oblidar la sort que havia tingut de viure empeltada de literatura gràcies a les moltes amistats lletraferides i a la condició de poeta del seu company de vida, exercia la crítica amb vocació i professionalitat, però sense creure's gens ni mica literàriament superior a ningú. Ans al contrari, no es cansava de confessar les seves limitacions.

Admeto la denominació lleugera de «crítica» segons el concepte perio-dístic, no assagístic. Aquest darrer, que potser designa la veritable crítica, comporta una responsabilitat molt greu que jo soc incapaç d'assumir i exi-geix una amplitud de coneixements, una penetració mental, una habilitat analítica que poques persones posseeixen. El que jo faig realment és co-mentar el que la lectura suscita en mi.²⁹

28. Marcel REICH-RANICKI, *Sobre la crítica literaria*, Barcelona, Elba, 2014, p. 41.

29. Anna MURIÀ, «Cartas del verano de 1926», *L'Actualitat*, 5 de novembre de 1993.

Anna Murià no va escriure les seves memòries, ni tampoc cap tractat —per petit que fos— sobre aquest noble exercici que és la crítica literària, tan saludable per als ecosistemes literaris i avui dia tan devaluat en el nostre, on una crítica negativa pot dur un crític a ser silenciats o, fins i tot, a ser expulsat d'una publicació per la senzilla raó d'haver gosat dir el que altres callen. Afortunadament sí que va escriure un parell d'articles sobre el tema que reproduïm aquí, en aquest centenar i mig de valuosos textos rescatats de les hemeroteques. Aquest recull ens brinda la seva faceta de crítica literària, un ofici en el qual fins a dates recents les dones no s'havien afermat encara, però que Murià va practicar amb encert, oferint-nos la seva incisiva mirada de lectora atenta i apassionada.

M. ÀNGELS CABRÉ

I. LECTURA, CRÍTICA LITERÀRIA I ALTRES ASPECTES
DEL MÓN DEL LLIBRE

Biblioteca infantil

Ja una vegada vaig parlar de les lectures dels infants, però no hi fa res; tornaré a tractar el mateix tema, que bé s'ho mereix essent com és un dels més importants de la pedagogia.

Fa uns quants anys, vaig tenir ocasió de veure de prop la biblioteca de l'Escola del Mar, de Barcelona. Ben cert, el seu funcionament pot donar moltes lliçons a pares i educadors. Em sorprèn que no s'hagin publicat les observacions recollides per la Direcció d'aquella Escola en la Biblioteca infantil, puix llur divulgació seria ben profitosa.

Hem constatat —diuen— que és difícil trobar llibres pels petits, puix la majoria dels escrits expressament per ells no serveixen, ja que o bé tenen un fons tan insuls que no els diu res, o estan farcits de descripcions inútils que els fan perdre el fil de la narració, que és el que més els interessa. Els més petits tenen predilecció per les narracions bellament il·lustrades. Als que encara no saben llegir els deixem llibres amb abundosos gravats i, a l'endemà, dona gust sentir-los explicar com ho han interpretat.

Als grans no els deixem portar massa per les seves preferències, puix hi ha nens que no llegirien altra cosa que llibres d'aventures, o sentimentals —els dos estils que tenen més aficionats...; això pot ésser nociu. Tampoc volem dir que s'hagin de contrariar llurs gustos.

Molts infants anoten les seves impressions després de llegir un llibre. Nosaltres guardem els quaderns de comentaris, alguns dels quals són encisadors. Veieu:

Lliçons de coses, de C. B. Nualart, tercer volum. En les pàgines d'aquest llibre he après la vida dels peixos, que mai havia après ni llegit, i això que el meu pare és pescador —Joaquim Pinar (9 anys).

El jardí, de Rabindranath Tagore. He trobat escrites en ell unes paraules molt dolces. El tros que més m'ha agradat és aquell que diu: «si en lloc d'ésser el teu fill, mare, fos un gosset, em diries que no quan vull menjar al teu plat? —Maria Serra (11 anys).

Les terres verges, de Rudyard Kipling. En aquest llibre he vist que moltes

vegades els animals tenen més intel·ligència que els homes —Manuel Amigó (10 anys).

Opinem que val més una idea adquirida per l'infant mateix tot sol en el curs d'una lectura, que tot el contingut d'un llibre de text.

Tot això és el que jo vaig recollir de la Biblioteca de l'Escola del Mar. Us ho ofereixo a vosaltres, lectores meves, i us prego que ho accepteu, perquè són fragments escollits d'un codi riquíssim de direcció pedagògica de la lectura, nascut d'ells mateixos, dels infants, dels que són objecte de les nostres preocupacions.

MARTA ROMANÍ

(*La Dona Catalana*, núm. 228, 14 de febrer de 1930)

La festa de Sant Jordi

És veritablement difícil, millor dit, és impossible, descriure amb justesa la festa del Dia de Sant Jordi. Com es pot fer cabre en unes quantes rengleres de lletres l'entusiasme i l'emoció de tot un poble que trobava l'hora d'esplaiar els seus sentiments després de sis anys de guardar-los reclosos?

La Diada de Sant Jordi de 1930 és ja una fulla vibrant de la història de Catalunya. Els ecos de l'entusiasme delirant dels catalans feren trontollar les muntanyes. Aquells que hi veiérem amb els propis ulls no podem acabar de creure la grandiositat de l'expansió popular.

L'amor a Catalunya i al seu Sant Cavaller no podia demostrar-se d'una manera més bella, més noble, més digna, més entenedidora i més imponent.

Igualment imponent, perquè la finalitat de tots els que anaren a la Diputació era doble, fou l'homenatge a l'il·lustre President, el gran català, a Maluquer i Viladot, l'home de cor que estimem i venerem i que Catalunya amb orgull anomena fill.

De tal manera rodejaven el senyor Maluquer, i en tan gran nombre, els seus amics, admiradors i agraïts, que la comissió de *La Dona Catalana*

na pogué arribar amb grans treballs prop d'ell. Quan per fi aquesta comissió, composta per la senyora Margarida Plana de Bosch i les senyorettes Rosa Llombart i Anna Murià, aconseguí parlar amb l'enèrgic defensor dels anhels de Catalunya, li expressà l'agraïment i l'afecte que senten per ell les dones de la nostra terra, tot oferint-li una garba de roses amb una llaçada catalana. Sobre les quatre barres, en lletres argentades, hi havia una curta dedicatòria, que creiem ben expressiva dins del seu laconisme: «*La Dona Catalana* a Maluquer i Viladot.»

A. M. R.

(*La Dona Catalana*, núm. 239, 2 de maig de 1930)

Saber triar un llibre

Jo m'he trobat, moltes vegades, en la perplexitat de triar un present; quan he decidit que l'objecte a oferir fos un llibre, la perplexitat ha estat d'un altre ordre, però encara més gran.

Per això, no m'ha sorprès gens l'amic en adreçar-me aquesta pregunta: «Quins llibres podré oferir a la promesa?» Però la resposta ha estat fàcil: «Tots els que vós desitgeu llegir.» I és que aquí la pregunta, realment, significava: «Què ha de llegir una noia?»

Això que molts volen resoldre per operacions intricades, perquè se n'ha volgut fer un problema, té la solució més senzilla del món. Què ha de llegir una noia? El mateix que un noi.

És una equivocació perillosa la dels pares que veden a llurs filles la lectura de llibres que ells posseeixen. No comprendrà la noia —perquè no té explicació possible— que hi hagi a la vida coses que ella hagi d'ignorar, ni menys que sigui per a ella pecaminós el que no ho és per al seu pare. La biblioteca d'una casa ha d'estar oberta per a tothom, i els fills, petits o grans, han de poder escollir lliurement llurs lectures; els pares deuen limitar-se a aconsellar-los, instruir-los i observar-los. És indispensable, naturalment, que la biblioteca sigui de bona qualitat.

La pregunta, però, ara em dona una altra volta. Té vint-i-tres anys, la noia; no és qüestió, doncs, de pusil·lanimitat exagerada i és de suposar en el que l'obsequia la suficient delicadesa per a evitar un present inoportú. Ell vol, abans de comprar un llibre, tenir la seguretat que *és bo*.

Quan es tracta d'obres que circulen des de fa temps i són mirades amb respecte per la gent de bon gust, hom pot adquirir-les, crec jo, sense perill de malversar els diners. Tampoc ofereix aquest d'un autor de prestigi.

Per més que diguin que no es pot fer cas de les crítiques, em sembla que sols aquestes poden orientar-nos entre la quantitat d'obres i autors que apareixen a diari. Una crítica podrà no ésser sincera en els elogis o en les desaprovacions, però forçosament ha de deixar comprendre el caràcter de l'obra que estudia. Aguditzant l'atenció, el lector veurà traslluir-se en aquelles frases convencionals la impressió veritable que ha produït el llibre en l'esperit del crític. Si el retret d'un defecte és fet amb intenció maligna —i això vol dir que no en té més que aquells que s'anomenen— o amb benevolència —significant que se'n passen per alt alguns—, és cosa que endevina el lector observador. A més, un cert escrúpol involuntari fa que el crític vulgui donar a entendre, pel mateix to amb què parla, la veritat del seu criteri, quan elogia immerescudament una obra. El comprador de llibres, per consegüent, pot obtenir la màxima seguretat estudiant i confrontant les crítiques de la premsa.

La dificultat en triar un llibre només ha d'existir quan aneu a oferir-lo a una persona de la qual no sabeu prou bé què coneix o desconeix, què li agrada i què pensa.

ANNA MURIA

(*La Nau*, 23 de gener de 1931, secció «La Llar i la Societat»)

Llibres i roses

S'ha barrejat la fira de roses i la fira de llibres. Aquest fet ha encarnat el símbol de l'esperit del nostre poble, tan triadament, valuosament complex: sentir i pensar, paraula i emoció, poesia i treball, bellesa i estudi, contemplació i lluita...

Hem vist les roses de Sant Jordi esfullar-se sobre els llibres; els llibres, tacats de sang de roses. Unió cruenta que aferma els lligams del cor i el pensament català.

Ara que l'idealisme és tot acció, han d'anar juntes per sempre més la festa del llibre i la festa de les roses.

Avui, els homes que concentraven el pensament davant les parades de llibres per a escollir amb tota cura la provisió destinada a nodrir llur intel·lecte, en apartar-se ja amb l'estimada compra de dessota el braç, sentien set de poesia als ulls i els calia anar a abeurar-los al carrer del Bisbe, a les garbes de flors i de noies; llur cor sentia fretura d'una rosa, i han hagut de satisfer-lo, posant-se al trauc de l'americana una poncella d'aquelles que, tan fresques i humides, infiltren al pit una calor miraculosa.

Avui, les noies que triaven roses ran dels murs de la Seu trobaven el ram massa lleuger per a llurs mans desitjoses de feina; i corrien a cercar-li un llast a les parades de llibres.

Per gran sort, les dones de la nostra terra ja comprenen tot el valor del paper imprès; o bé, si alguna no el comprèn, el present, hi creu.

Totes les dones ja saben que sense cultura no és possible fer res, res absolutament. Tant com la que es proposa treballar i bregar sola per a la seva existència, la que cerca al redós d'una llar necessita una base sòlida i rica cultura. És necessària gran cultura per a ésser modista, mecanògrafa, metgessa, institutriu, venedora, manicura... Cal ésser molt culta per a practicar l'esport..., això sí! L'esport és una afició elevada i una font d'innombrables beneficis per a les persones de cultura; però amb la ignorància és tan sols una exhibició de l'animalitat sana.

I les dones saben que són els llibres els que proporcionen aquesta cultura tan imprescindible en totes les fases de la vida.

Però els llibres representen un laberint on no tothom sap orientar-se.

Per aquell qui té instint d'abella, tot el paper imprès és bo; però com que el do natural de succionar la mica de mel de cada flor no el posseeix tothom, podem admetre que existeixin lletres nocives; inadmissibles ho són les seleccions *en sèrie*, les que condemnen un gènere, un autor o una obra per a tothom en general, car el que és perjudicial per a un pot ésser inofensiu per a un altre, segons el caràcter de la individualitat respectiva.

Els esperits femenins encara en formació necessiten, no un control sinó una guia en llurs lectures. Totes sabem com de poc serveixen les prohibicions severes; totes recordem com ens enginyàvem, en els temps de la nostra adolescència, per a llegir d'amagat allò que amb tanta sanya anatematitzaven els educadors. La guia per a ús del propi lector no voldríem pas que fos com aquella que, amb tanta ingenuïtat, publicà una revista catequística, classificant les obres teatrals en «buenas», «regulares» i «malas». El cervell de les noies modernes, generalment i afortunadament, no sap conformar-se amb la sequedat de la paraula «mala»; necessita assabentar-se de les raons que fan dolenta aquella cosa. La guia que necessiten les lectores adolescents és la d'un crític; la d'una persona de seny que no prohibeixi res, però adverteixi; la que previngui contra les fallides morals o literàries de l'obra, de manera que aquesta, si és llegida, tingui convertit el perill en lliçó.

Aquesta guia liberal és més necessària ara que abans, quan les dones només llegien per a nodrir llur romanticisme; avui que les dones van a cercar en els llibres el regadiu de llur existència fecunda, el contrapès de llur alegroia emancipació, el llast preciós que aguanta al nostre abast els ideals aquells que, en cos lleugeríssim de perfum de roses, es perdien espai amunt.

Llibres i roses. No podem prescindir ni dels uns ni de les altres. Sense la flor no hi ha la grana.

Aquests homes que avui treballen en el triomf, ahir eren joves que passejaven amb la rosa vermella al trau, esfulladissa, però terriblement prometedora.

Si ens lliuréssim de ple a les obres, sense una mirada per a la bellesa ni un sospir pel símbol de les coses lleugeres, faríem dels nostres fills mecanismes patriòtics.

A cada llibre, que una rosa serveixi de punt.

ANNA MURIÀ

(*La Nau*, 23 d'abril de 1931, secció «La Llar i la Societat»)*

Magnífica aportació a la nostra literatura

En la literatura la traducció és una cosa tan important com la creació mateixa. Les lletres d'un poble resultarien d'una sequedat i d'una limitació properes a la misèria si no hi fos vertit el divers contingut literari de tots els altres pobles.

Ésser un bon traductor és gairebé tan difícil com ésser un bon creador. No n'hi ha prou amb conèixer a fons les dues llengües; cal conèixer a fons també els dos temperaments col·lectius i el temperament particular de l'autor traduït. No és necessari, potser, fins i tot a vegades fa nosa, ésser un estilista; el que cal és usar un lèxic pur i ben racial i saber, no obstant, portar-hi l'essència de la llengua, del clima i de l'època que han donat vida a l'obra.

Catalunya es pot vanagloriar de tenir bons traductors que han realitzat la tasca de portar a les nostres lletres els valors universals, no mecànicament, sinó amb l'entusiasme febrós de qui es submergeix en una obra, la sent, la viu i s'hi consagra.

Un dels bons traductors que ha tingut Catalunya és Andreu Nin. Despersonalitzant-se, com és deure del bon traductor, ha fet de les seves versions del rus una obra personal d'enriquiment de la nostra literatura. Profund coneixedor de la llengua i del poble russos, trasplantava

* Reproduït gairebé idèntic a «La festa del llibre i de les roses», *Portantveu del Club Femení i d'Esports*, núm. 12, abril-maig de 1931.

al català el pensament dels grans escriptors d'aquell país amb el mateix so, el mateix matís, el mateix caient; i la creació eslava no perdia ni una mica del seu sabor característic en passar per la ploma sensible d'Andreu Nin.

Es pot dir que els catalans s'han familiaritzat amb la literatura russa, i han comprès més íntimament la tragèdia d'aquell poble llunyà, gràcies a les fidels traduccions d'Andreu Nin, que donen una impressió directa de la vida dels russos, pintada en els seus diversos aspectes i durant el seu gran desvetllament pels més diversos artistes rebels, des de Tolstoi fins a Bogdànov.

Per mitjà d'un llenguatge planer, meravellosament adaptat a l'expressió original, Nin ens fa veure la vida de l'aristocràcia tsarista per les pàgines fustigadores de Tolstoi i Txékhov; les misèries del poble rus, pel realisme de Dostoievski; i les escenes vives de la Revolució, per l'obra simple i franca de Bogdànov.

Un bon traductor no és gaire fàcil que ho sigui de més d'una llengua. Fins, a vegades, cal que es limiti a un o dos autors. L'especialització, mai com en això és tan útil. No obstant, Andreu Nin reeixí en el seu assaig de traductor del francès, malgrat que la literatura francesa no li era tan familiar com la russa. I és que devia ajudar-lo molt l'afinitat amb l'autor escollit. I *L'insurgent*, de Jules Vallès, en català vibra tant com en les quartilles on l'abocà el lluitador.

Encara queda molta feina a fer, per a un treballador com Andreu Nin, en el camp vastíssim de les lletres russes; encara la literatura catalana podria enriquir-se'n molt més; i ningú, com ell, farà aquesta feina tan ben feta. No obstant, la seva tasca literària és ja considerable i és, a Catalunya, una obra transcendental.

ANNA MURIA

(*Diari de Catalunya*, 15 d'agost de 1937, secció «Lletres»)

Narradora, traductora, assagista, memorialista... L'escriptora Anna Murià, que va morir gairebé centenària després d'una vida fecunda envoltada de llibres, va tocar amb excel·lència molts dels pals de la literatura. També la crítica literària, una disciplina periodística fins fa poc molt masculinitzada que va néixer per acompanyar els lectors i les lectores, però també els autors i les autores.

Passió pels llibres recull una mostra d'aquesta faceta seva, encara força desconeguda, fruit de la seva devoció per la lletra impresa. Inclou ressenyes, articles d'opinió on parla de literatura o de les seves lectures i, també, algunes pàgines de les seves *Reflexions de la vellesa*. Dels seus anys joves a les darreries del segle XX, aquests textos contagien passió per llegir.

«Un crític literari no és de cap manera jutge. Com menys tingui de jutge, més tindrà de bon crític, de veritable crític.» (Anna Murià)

RETALLS, 6

Publicacions de l'Abadia de Montserrat